

nyomó része az egyévi önkéntesség révén amúgy is tisztté lesz, akinek hivatása komoly esetben nem az egyéni céllövés. Ennek gyakorlása ellen az iskolán kívül álló ifjúsági egyesületekben és a főiskolai ifjúság körében* ellenben semmi kifogásom nincs. Bízom benne, hogy az iskolai céllövés körül ma tapasztalható felbuzdulás múló és félszeg divatnak fog bizonyulni, melynek letűnése után ismét oda fog visszakerülni, ahol legilletékesebb honossággal dicsekedhetik: a kaszárnyákba és a katonai lövőterekre.

KEMÉNY FERENC.

A KÖZÉPISKOLAI ÉNEKTANÍTÁS.

(Második közlemény).

Másik, amit hangsúlyoznunk kell, hogy — tán az úgynevezett földsíketeket kivéve — egyetlen ember sem születik olyan, akiben ez az érzék, a zenei érzék, *teljességgel* hiányoznék. Az én kezem alatt 12 év óta megfordult egy pár száz tanuló, de én olyat eddig nem találtam — kivéve a földsíketeket — akik a zeneművészet *minden* eleme iránt érzéktelenek lettek volna. És hogy mégis annyian vannak, akik nemcsak másokról, de saját magukról is olyan könnyen hirdetik, hogy nekik zenei hallásuk nincs, annak oka, véleményem szerint, semmi egyéb, mint tévedés, illetőleg egy egészen egyszerű dolognak figyelmen kívül hagyása.

Akik zenével foglalkoznak, tudják, hogy a zeneművészetnek három eleme van: a ritmus, a melodia és az összhang. Ez a három egymással fokozati összefüggésben van. Akár a zeneművészet történetét nézzük, akár a kis gyermek zenei érzékének fejlődési menetét figyeljük meg, amely kópíája az egyetemes fejlődésnek, mindenütt azt

* Az olasz Moneta, a Nobel békedíj egyik nyertese, «Vita Internazionale» c. milánói folyóiratának legújabb számában ajánlja az olasz ifjúságnak, hogy a katonai szolgálaton kívül is gyakorolja a céllövést s evégből alakítson céllövő-egyesületeket az egész országban. — A budapesti egyetemi atlétikai klub 2. évfolyamába lépő egyetemi céllövő-tanfolyam 1908 december 2-án nyílt meg a honvédelmi minisztérium képviselőinek jelenlétében; a tanfolyam vezetője egy honvédfőhadnagy. — Itt említem, hogy ugyancsak a honvédelmi minisztérium támogatásával a budapesti polgári lövészegetesület is rendez katonai vezetés alatt álló lövő-tanfolyamokat, amelyekben — a középiskolai tanulói ifjúságot kivéve — minden feddhetlen előéletű 16—23 éves ifjú részt vehet.

látjuk, hogy érzékeink előtt először a ritmus jelenik meg, azután a melodia és végül az összhang. Én olyan embert még nem láttam, akiről a szó *eredeti* jelentésében azt lehetett volna mondani, hogy *egyáltalában* nincs érzéke a ritmus iránt. Olyan már akad, aki a hangok emelkedését és szállását, tehát a melodiát, nem veszi észre. De már olyan embert ismét nem láttam, aki minden rávezetés és ránevelés nélkül meg tudta volna különböztetni egymástól csak az egyszerű hármashangzat hangjait is és ki tudta volna választani a nyazenekarból a vezető szólamokat.

Vajjon mit jelentenek ezek a jelenségek? Azt, hogy a zenei hallás hiánya csak részleges valami; mikor valaki magáról és másokról azt mondja, hogy nincs zenei hallása, ezzel a legtöbbször csak annyit jelez, hogy a melodiák iránt többé-kevésbé tompa az érzéke. Csakis így értjük meg azokat az eseteket, aminő egyik osztálytársamó is, hogy az egész zsolnárt — hiába álltunk hárman-négyen mellette — egy hangon énekelte végig, s mikor arra biztattuk, hogy: *magasabban*, csak *erősebben* énekelt; — szavalni azonban jól tudott. Ennek a melodia iránt semmi érzéke, de a ritmus iránt jó érzéke volt, különben szavalni nem tudott volna. Valószínűen csak így kell értenünk azt a furcsán hangzó megjegyzést is, hogy Mayerbernek, sőt a nagy Wagner Richardnak sem volt tiszta zenei hallása.* Ez a megjegyzés vonatkozhatik a ritmusra, vagy a melodiára, de hogy Wagnernek az összhangok iránt ne lett volna kitűnő érzéke, azt róla, kinek művein alapszik a modern összhangzattan, elhinni nem tudjuk.

De ezekből a jelenségekből más, fontosabb dolog is következik. Azt látjuk ezekből, hogy a zeneművészet és zenetudomány csupán a tájékozatlanok előtt tűnhetik fel olyannak, mintha az más természeti és lélektani törvények alá esnék, mint a többi művészet és a többi tudomány. Azt látjuk, hogy e téren is, mint egyébutt, magából a művészetből és tudományból nem hoz magával az ember e világra semmit, de semmit, — csak több-kevesebb *arravalóságot*. Ez az *arravalóság*, ez a lelki dispositio, mindenkinél más és más; nemcsak mennyiségileg különbözik egymástól, hanem minőségileg is; de végképpen senkinek lelkéből nem hiányzik. És ez nemcsak a zenére, de minden más tudományra és művészetre nézve is egyformán így van.

Mert vajjon mindenkinek egyforma tehetsége van-e a rajzra, a tornára, a szónoklatra, költészetre, a nyelvekre? Kétségtelenül sok embert fogunk találni, akik ezek közül egyik-másikhoz nem sok kedvet és tehetséget éreznek. Jó magam pl. egész tanulói pályámon egyetlen cserefafelet rajzoltam s az is egyébbez hasonlított. Én

* L.Szotyori Nagy Károly: Ének és Zene a tanítóképezdében. Bp. 1900.

tehát rajzoló- és festőművész hiába akartam volna lenni, mert hiányzott belőlem az arravalóságnak az a *mértéke*, amely ehhez szükséges. De azért vajjon egyáltalában *minden rajzoló arravalóság* hiányzik-e belőlem? Vajjon annyi sincs bennem, hogy kellő útbaigazítás és vezetés mellett élvezni tudjam a rajzoló művészek alkotásait? A zene-művészetben sem kell mindenkinek zeneköltőnek és virtuoznak lenni. Arra pedig, hogy *évezni* tudja valaki a zenét, — ha csak nem beteg, — én még nem láttam embert, akiben elég arravalóság ne lett volna.

Ez az egyik, amit a felsorolt esetekből megállapíthatunk. A másik nagy igazság az, hogy az arravalóság minőségileg is különbözik az emberekben és ebben a tekintetben sem kivétel a zene a többi művészetek és tudományok közül. Mert vajjon nem akad-e festő, akinek inkább a színek iránt van érzéke, mint a vonalak iránt? És vajjon az élvező közönség között is nem akad-e, akinek a színérzéke — ha éppen nem is színvak — de egy kissé gyenge? És vajjon az ilyent már örökre elfogjuk tiltani attól, hogy a festőművészek alkotásaiban öntudatosan gyönyörködjék?

Megvallom, a zenei hallás kérdésével egy kissé bővebben foglalkoztam, mint érdemli, de csak azért, mivel ez a leggyakrabban hangoztatott akadály. Én magam újra csak azt mondhatom, hogy ez ellenvetésnek csak a teljesen tájékozatlanok előtt lehet súlya. Az elmondottakból kiviláglik, hogy az egyik-másik esetben határozottan jelentkező fogyatékos zenei érzék nemhogy a kötelező énektanítás ellen szólna, sőt éppen amellelt bizonyít.

Mert azt látjuk, hogy mint minden más érzéket, a zenei érzéket is nemcsak lehet nevelni, de kell is nevelni. Zenei nevelés nélkül a legarravalóbb sem juthat el tovább a ritmus és melodia megérzésénél. A mívelt magyar társadalom nagy része — ha csak különös zenei nevelésben nem részesült — teljesen érzéketlen a harmonia iránt s csak a ritmus szokottabb lüktetését és a melodia érzelmes lebegését érti meg. Innen van a cigány-kultusz és a klasszikusoktól való félelem. A zenei érzék nevelésének tehát nemcsak akadálya nincs, de annak elmulasztása fogyatékossgot, durvaságot és izléstelenséget szül. S valóban kómikus előttem, hogy mi a rajz technikai része alul felmentünk 5—6, a torna alul 20 százalékot, a latin nyelvből, mint nem arra valót megbuktatunk 25 százalékot, s ugyanakkor a középiskolába nem visszük be rendes tárgynak az éneket, mivel nem mindenkinek van arra egyforma tehetsége. Én meg vagyok győződve, hogy a kötelező énektanítás sem fog ezeknél nagyobb százalékkal dolgozni.

Azt hiszem, mindenki belátja, hogy a kötelező középiskolai énektanításnak nem ebben van a forduló pontja, hanem abban: van-e

valami testi és lelki hasznuk abból azoknak a középiskolai tanulóknak, akikből majd a magyar művelt társadalom katonáit ujoncozza? Erről a nevelési és erkölcsi haszonról, amint már jeleztem, általánosságban elég szó eset; olvashatjuk ezeket már nemcsak egyes rajongók írásaiiban, de miniszteri rendeletekben és a másfokú intézetek tanterveiben is. Az általános igazságokkal tehát megvolnánk; azonban nagy mulasztásnak tartom, hogy ezeket eddig senki apró pénzre nem váltotta, vagyis, hogy senki sem próbálkozott meg a középiskolai énektanítás anyagának rendszeres beosztásával. Enélkül, bármily szépen hangozzanak is az általános igazságok, nehéz igaz képét látni a középiskolai kötelező énektanításnak.

Ezt a körülményt azért említettük fel, hogy mindjárt előre elnézést kérjünk, ha mi ezzel a feladattal megpróbálkozunk. Nagyrészen egészen új dologról lesz szó s minden új dolog inkább ellenszenvet ébreszt az emberekben, mint bizalmat. Hozzájárul ehhez a középiskolai tanulók túlterhelése, a mostani heti óraszám nagysága és más egyéb nehézségek. Éppen azért nem is tekintjük tervezetünket egyébnek, mint próbának, alapnak az ügy tovább fejlesztéséhez, míg eljő az 1892—29,972. számú miniszteri rendeletben jelzett idő a középiskola újja szervezésére. A mai középiskolát annyifelől és oly hevesen ostromolják, hogy ez az idő nem lehet már nagyon messze. És ha majd kiüt a tantárgyak forradalma, amint az előjelekből látszik, szerepéhez fog jutni az ének-zene is. Legyünk készen erre az időre, nehogy mástól kelljen olajat kérnünk, mint a bibliai hét bolond szűzekkel történt.

III.

Hogy a középiskolai énektanítás anyagát körülírassuk, előbb meg kell néznünk a középiskola helyzetét a többi iskolák között s annak kapcsán meg kell állapítanunk a középiskolai énektanítás célját. Ezzel azonban könnyen tisztába jöhetünk, hiszen e tekintetben már elfogadott, közismert igazságokkal van dolgunk.

Az énektanítás ügye rendezve van már az elemi iskolában; természetes dolog, hogy már emiatt is kötelezővé kellett tenni azt a tanítóképzőkben. De van énektanítás a polgári iskolában is, csak a középiskolában és az egyetemen nincs. Mondhatnók az Arany János biztatóival: aki a lábát megcsinálta, miért nem csinálja meg a derekát és a fejét is? Mert vajjon nem furcsa dolog-e, hogy az elemi iskolában szükséges az ének, de már a felette álló középiskolában nem; ellenben a szintén felette álló s a középiskolával párhuzamosan haladó polgáriskolában már ismét szükség van rá. Vajjon az elemiben megkezdett énektanítás a három kereszt és három β -vel örökre

elvégződjék? És ezt mindenki tovább fogja tanulni, csak éppen a középiskolába kerülő nem?

Ha csakugyan igaz, hogy a középiskola tanítványainak általános műveltséget akar nyújtani, feltétlenül tovább kell folytatnia az elemi iskolában megkezdett énektanítást. Én semmi olyat nem találok, ami azt mondaná, hogy a középiskolát e tekintetben más szemmel kell néznünk, mint az elemi. Ami ott a célja és haszna az énektanításnak, az lesz célja és haszna a középiskolában is. Hogy a tanulók szépen, lízlesen énekelni tudjanak, hogy a remekművek megismerésén kedélyük felfrissüljön, vallásos és hazafias érzésük erősödjék, — vajjon erre csak az elemi iskolai tanulóknak van szükségük?

Az énektanítás célja és anyaga sok tekintetben párhuzamba állítható a magyar nyelv tanításával. A gyermeket az anyja megtanítja beszélni, a tanító olvasni és írni, a tanár mindezt öntudatossá teszi a nyelvtan törvényeinek tüzetesebb megismertetésével és a remekművekből elvont művészi szabályok felmutatásával. Szórol-szóra így van az énektanítással. Az anya, a gyermeki élet, megtanítja a kis embert énekelni úgy, amint a madarak tudnak. Ezt így folytatja az első, második elemi osztály, vagy a kisedő óvó. A többi elemi osztályok már az ének-írás és ének-olvasás mesterségét tanítják meg, amit tovább fejleszteni és öntudatossá tenni itt is, mint a magyar nyelvénél, a középiskola feladata volna.

De a magyar nyelvi tanítás párhuzama az énektanítással még tovább is terjed. Figyelmes megnézés után ugyanis azt látjuk, hogy a középiskolai énektanítás, akárcsak a magyar nyelvi, két részre szakad: gramatikaira és művésziére. Különösen ez utóbbira hívom fel a figyelmet, mert azt látjuk, hogy nem szakiskolákban a zeneművészet gramatikai ismertetésén túl soha sem mennek, jölehet az énektanítás igazi céljához és hasznához ez csak bevezetés és alap. Vajjon érne-e sokat a középiskolai magyar nyelvi tanítás, ha csupán csak a gramatikával foglalkoznánk s a stilisztikára, retorikára, poétikára és irodalomtörténetre soha sort nem kerítenénk? Így van ez most az énektanítással, ahol tanítják, s hogy az emberek vele olyan keveset gondolnak, éppen azért van, hogy mielőtt szemmel látható hasznot húzna a tanuló belőle, már el is végződik az egész.

Mindezeket tekintetbe véve, szükséges, hogy a középiskolának mind a nyolc osztálya legalább heti két órai énektanításban részesüljön. Ennyi legkevesebb, amivel sikeres eredményt lehet elérni. De ennyi feltétlenül kell, akár a zeneművészet területét, akár az élet követelményét nézzük a középiskolai tanulóval szemben.

Félreértés kikerülése céljából megemlíjtük még, hogy az éne-

ket a középiskolában nem célnak tekintjük, mint ahogy az ének-művészek oktatásánál történik, hanem inkább eszköznek, melynek segítségével a tanuló a zeneművészet megismeréséhez eljut. Ami a hegedű és zongora a szakiskolákban, az a szerepe van az énekhangnak a középiskolai tanulónál. Az énekhang kiművelése és gyakorlása hozzá tartozik a feladathoz, de nem olyan módon, mintha a középiskolai tanuló operaénekesnek készülne.

Ezek előrebocsátásával lássuk most már az énektanítás anyagának osztályok szerinti részletes beosztását.

I. osztály. Ez osztály ismétli, illetőleg összefoglalja az elemi négy alsó osztály anyagát. Előveszik tehát ez osztályban a tanulók a G kulcs szerinti hangjegyírást és gyakorolják magukat a hangjegy szerinti éneklésben. Kezdik a \bar{c} -től \bar{c} -ig terjedő hangkörben, de év végére kiterjeszkednek a g -tól \bar{g} -ig terjedő hangkörre is; a szélső hangokat természetesen csak elméletileg ismerhetik meg. Ehhez, mint fődologhoz, hozzáfűződik a $\frac{2}{4}$ és $\frac{4}{4}$ ütem gyakorlása. A hangjegyek időbeli értékének ismertetésénél el kell menni az egész hangtól az $\frac{1}{8}$ -ig. Végül ezekhez járul a pontnak, koronának, ismétlőjelnek, ütemvonalnak megismertetése, továbbá néhány hangerőre és előadásra vonatkozó szokottabb jelnek értelmezése.

Az énektanítás módszeréről elmélkedni, nem lehet most feladat; de tán felesleges is volna azok után, amiket erre nézve az elemi iskolai tanterv utasításai közt minden szakember olvashat. Mégis annyit megjegyzek, hogy a tanítás úgy ebben az osztályban, mint a következőkben, induktív alapon történik. A fődolog tehát minél több, szép és alkalmas ének-darabnak a megismerése. Azokból vonja el a tanító a zenetudomány szabályait s jobbra azok alapján készülnek az énektechnikai gyakorlatok is, melyek fejlesztik a tanuló hangszervét s gyarapítják hangtalálói képességüket. Figyelemre méltó még az is, hogy a hangjegyírást és hangjegyolvasást gyakorlása a tanítás egész vonalán átvonul, mert ez szoról-szóra olyan szerepű, mint a helyes olvasás és helyes fogalmazás a magyar nyelv tanítása körében.

II. osztály. Az ismétlésen, továbbá a hangjegyírást és olvasást folytonos gyakorlásán kívül, külön anyaga ez osztálynak a hangnemek ismerete 3 \sharp -ig és 3 \flat -ig. Itt egészül ki a hangkörismeret \bar{g} -ig. Előfordulnak itt a $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{8}$, $\frac{3}{8}$, és $\frac{6}{8}$ ütemek, továbbá az $\frac{1}{16}$ és $\frac{1}{32}$ -ed értékű hangjegyek.

III. Az ismétlésen, továbbá a már jelzett hangjegyírást és olvasást folytonos gyakorlásán kívül folytatja ez az osztály a hangnemek ismeretét gyakorlati alapon a 4 \sharp és 4 \flat -vel jelzett hangnemekig; elméletileg meg lehet velük ismertetni papíron az összes hangne-

meket, de csak abból a szempontból, hogy a hangnemek törvényszerű körforgásáról fogalmuk legyen s ennek alapján könnyebben tájékozódjanak. Új és főtárgya ennek az osztálynak a hangközök és fordításaik. Ezek vezetnek át az összhangzattanhoz.

IV. osztály. Főtárgya ennek az összhangzattan. Ebből azonban csupán a hármashangzatok, az uralgó és szűkített hebes hangzat, fordításaikkal s legfennebb még a nagy és kis kilences hangzat veendő fel alapállásában. Minden egybet az összhangzattanból szakiskolába valónak ítélek, mellyel méltatlanság gyötörni a középiskolai tanulókat.

Ime, ilyen képe van a négy alsó osztályénektanításának. Teljesen befejeződik a zeneművészetnek az a része, mely a nyelvek tanításában a nyelvtannak felel meg. Még abban is megvan a hasonlóság, hogy a hangjegyolvasásnak és írásnak gyakorlása minden osztályon vörös fonálként húzódik át, akárcsak az alaktannak és mondattannak folytonos ébrentartása a latin nyelvénél. Az eddig bemutatott tanítási anyag áttekintése és megbírálása sok nehézséget nem okoz, mivel a nem zenei szakiskolák mindenikében megtaláljuk ezt az anyagot, ahol éneket tanítanak; legfennebb csak a beosztásban, az egymásutánban van eltérés. Már sokkal több figyelem szükséges a felsőbb osztályok tanítási anyagának megállapításához, mivel az a középfokú tanítás keretében jóformán most lép fel először s így egészen új dolog.

V. osztály. Ennek az osztálynak legfőbb feladata lesz az eddig eltanultaknak rendszeres ismétlése és esetleg kibővítése. Új dolog itt csak az F kulcs megismerése és az abban való gyakorlás. Több kulcsnak az ismeretére nincs szükség a középiskolában; de hogy ez osztálytól kezdve a hangjegyírási és olvasási gyakorlatok felváltva G és F kulcsban történjenek, elengedhetetlen feltétel. Jelenben úgy állunk, hogy mikor a tanuló énekkarba kerül, mint basszus, vagy tenor énekes, összezavarja azt a kevés tudományát is, ami esetleg valahol ráragadt, mert ahol van is rendes énektanítás, mint pl. a felekezeti iskolákban, az F kulcs szerinti hangjelzésről a legtöbbször semmi szó sem esik. Ebben az osztályban egészíteném ki a hangkörismertetet, a C-től a c-ig s ezzel kapcsolatosan rámutatnék az emberi hang természetére és terjedelmére s az azon alapuló énekkarok technikai beosztására. De tán nem ártana szólni itt valamit a legközönségesebb hangszerekről is, hogy a középiskolából majdan kikerülő mívelt ember bár a legismertebbek neveit tudja, s mikor a tűzoltó banda megjelenik, a kis furulyát ne nézze bombárdonnak, s a klarinétot tudja megkülönböztetni a nagy dobtól. Ma, elég különös, de majdnem így állunk.

Aki a IV. és V. osztály anyagát figyelmesen megnézi, észreveheti, hogy mindkét osztályban csak mérsékeltlen van szükség a tanulók énekhangjára. Az összhangzattan esetei, az emberi hang terjedelme, ének- és zenekarok beosztása, mind olyan amelyhez nem okvetlenül szükséges az énekhang; lehet ezeket érzékeltetni alkalmas hangszereken is. Ez azért van így jól, mert köztudomás szerint a tanulók hangja IV. V. osztályos korukban csattan, változik. Erre ez idő szerint kevés helyen fordítanak kellő figyelmet s igen sok örökre elrontott énekhangnak okozói a lelkiismeretlen és tudatlan tanítók. Ez a kérdés az énektanítás keretében sokkal fontosabb és kényesebb, mint a zenei hallás kérdése; szerencsére azonban ez a változás nem egyszerre lép fel a tanulóknál s csak ritka esetekben tart évekig s ha a tanító lelkiismeretesen jár el, minden tanuló kár nélkül esik át ezen a nehézségen.

VI. osztály. Ebbe az osztályba felvenném a zenei formatanból a legegyszerűbb dalformát; szét szednék egy közönségesen ismert dalt, vagy indulót, hogy a tanulónak fogalma legyen a zenei motívumról s annak összetételeiről, mint ahogy a verstanból megtanulja ismerni az ütemet, verssort és versszakaszt. Ezzel összefüggőleg megismertetném azokat a mindennapi zenei műfajokat, melyekkel minden ember úton-útfélen, otthonában, táncteremben, hangversenyen, színházban találkozik.* Ez teljesen összevágna, sőt szépen kiegészítené a VI. o. magyar nyelvi anyagát, a költészetant. Egészségtelen állapotnak ítélem, hogy ma a középiskolából kikerült legmíveltebb ember is, ha csak külön szakiskolába járni kezd és alkalmat nem volt, a hangversenydarabokat és a színházi operaelőadásokat annyi zenei értelemmel nézi végig, mint az írni és olvasni nem tudó falusi ember Shakespeare tragédiáit.

VIII. Ennek az osztálynak rövid áttekintést nyújtanék az általános zenetörténetből. Hogy az emberiség műveltségtörténetében nagy szerepük van a nagy zeneköltőknek, azon senki sem kételkedik; mégis a középiskolai tanulók, akikből a nagy közönség zenepártoló és zenekedvelő tagjai lesznek, ezeknek teljes ismerete nélkül mennek ki az életbe. Innen van a művelt nagyközönség zenei ítéletének tétó-

* Legyen szabad errenézve felhozni egy példát. Ifjaink és leányaink között, akik zongorázni és hegedülni tanulnak is, alig akad valaki, aki tudná, hogy minden ma divatos táncunk (polka, valcer, francia négyes) nyolc ütemű periadusokból áll. Ezért sül bele olyan gyakran a rendező a francia négyesbe, s a táncosok is e miatt bonyolódnak olyan hamar össze. Nem halálos kimenetelű baj, de mégis csak jellemző ifjúságunk zenei műveletlenségére.

vázása és izlésének ferdeségei. Önállóan megítélni valamit és mellette öntudatosan állást foglalni csak akkor vagyunk képesek, ha annak története fejlődését, más dolgokkal való összefüggését ismerjük. Ha a középiskola e tekintetben tanulóinak semmi segítséget nem nyújt, vajjon várhatjuk-e, hogy a belőle kikerülő mívelt társadalom Beethoven művészetét ne mérje a legdivatosabb kuplé utszéli népszerűségéhez?!

VIII. osztály. Ezt az osztályt a magyar zenetörténet vázlatával ismertetném meg s ezzel kiegészíteném ez osztály magyar irodalmi és történeti ismereteit. Különösnek tartom, hogy a középiskolai tanuló a magyar műveltség leendő ápolója és fejlesztője, az áfrikai Jugurthának családi összeköttetéseit és tetteit kellően ismeri, Erkel Ferencről pedig, kinek himnuszát énekli, operáit hallgatja, egész tanulói pályáján egyetlen szót sem hall.

*

Íme a középiskolai énektanítás tervezete, amint az lelkemben él. Ha tán a részletekben és az elrendezés egymásutánjában néhol egy és más javításra is szorulna, ez a körülmény egyáltalában nem dönti meg annak az általános óhajtnak jogosultságát, hogy végre valahára erre a teljesen elhanyagolt területre is ki kell terjednie az illetékes körök figyelmének és gondjának.

Hogy a középiskolai tanuló rendes és kötelező elméleti és gyakorlati énekoktatásban részesüljön, nemcsak általános pædagogiai tekintetek sürgetik, de sürgeti a szorosabb értelemben vett magyar nemzeti szempont is. Nemzeti zenénk híre messzire elterjedt; és mégis zenei szakiskoláinkban úgy a tanítási anyag, mint a módszer és maguk a tanítók is igen-igen nagy százalékban idegenek, legtöbbször németek. Éppen Emiatt nincs meg a zenei szakiskolák s a magyar társadalom között az a belső kapocs és összehatás, amely nélkül semmiféle iskola sem végezheti feladatát teljes sikerrel. Remélni lehet, hogy a középiskola, mely minden idegével a magyar műveltség táljából igyekszik táplálékot szívni, e tekintetben is jótékony hatással lesz.

Egyáltalában lehetetlennek tartjuk, hogy azok, akik az elemi énekoktatást olyan szépen rendezték, a középiskolát továbbra is abban az állapotban hagyják, melyben jelenleg van.

SEPRÓDI JÁNOS.